

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**GENEL KURUL
KARAR****TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU (DİSK) VE
DİĞERLERİ BAŞVURUSU (2)**

Başvuru Numarası : 2016/14518

Karar Tarihi : 12/10/2023

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Raportör : Hasan HÜZMELİ

Başvurucular : 1. Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK)

2. Kani BEKO

Vekili : Av. Necdet OKCAN

3. Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK)

4. Lami ÖZGEN

Vekili : Av. Metin İRİZ

5. Mehmet SOĞANCI

Vekili : Av. Nurten ÇAĞLAR YAKIŞ

6. Ahmet Özdemir AKTAN

Vekilleri : Av. Oya Meriç EYÜBOĞLU

Av. Oya ÖZNUR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; 1 Mayıs Emek ve Dayanışma Günü etkinlikleri çerçevesinde Taksim Meydanı'nda yapılmak istenen gösteri yürüyüşünün engellenmesi, müdahale sırasında kolluk görevlilerinin orantısız güç kullanması ve bu olaya ilişkin yürütülen soruşturmanın etkili

olmamasının, başvuru sahiplerinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ile kötü muamele yasağını ihlal ettiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 10/8/2016 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuşlardır.

4. İkinci Bölüm başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucular Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) Genel Başkanı Kani Beko, Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK) Genel Başkanı Lami Özden, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) Başkanı Mehmet Soğançlı, Türk Tabipleri Birliği (TTB) Başkanı Ahmet Özdemir Aktan ile tüzel kişiler olan DİSK ve KESK'tir.

A. Olayın Arka Planı

7. Başvurucu DİSK Başkanı 3/4/2014 tarihinde, diğer Konfederasyon ve Birlik yöneticileri ise 10/4/2014 tarihinde 1 Mayıs 2014 Emek ve Dayanışma Günü (İşçi Bayramı) etkinlikleri kapsamında İstanbul Taksim Meydanı'nda gösteri yapılacağını kamuya duyurmuştur.

8. Başvurucular 10/4/2014 tarihinde kutlamaların yapılacağı alanın belirlenmesi amacıyla İstanbul Valisi ile görüşmüştür. Başvurucular, yapılan görüşme sonucunda idarece Taksim Meydanı'nda etkinlik yapılmasına izin verilmediğini, Yenikapı veya Kadıköy'deki toplanma alanlarında kutlama yapabileceklerinin taraflarına bildirildiğini ifade etmiştir.

9. Basına göre hükümet yetkilileri, 1 Mayıs'ta Taksim Meydanı'nda kutlama yapılmasına izin verilmeyeceği yönünde açıklamalarda bulunmuştur.

10. 2014 yılı İşçi Bayramı etkinlikleri çerçevesinde İstanbul Valiliğinin (Valilik) 14/4/2014 tarihli ve 2014/492 sayılı kararı ile İstanbul'un Kadıköy İskele Meydanı, Kadıköy yeni salı pazarı, Kadıköy Meydanı otobüs durakları, Maltepe sahil alanı, Fatih sahil alanı, Kartal Meydanı toplantı ve gösteri alanı olarak belirlenmiş; bu durum çeşitli iletişim araçları ile duyurulmuştur.

11. Başvurucular 21/4/2014 tarihinde Taksim Gezi Parkı merdivenlerinde yapmayı plandıkları basın açıklamasının kolluk güçlerinin hukuka aykırı müdahalesi ile engellendiğini ve dokuz sendika yöneticisi olmak üzere on üç kişinin gözaltına alındığını iddia etmiştir.

B. Başvuruya Konu Olaya İlişkin Bilgiler

12. Başvurucu DİSK, KESK ile TMMOB ve TTB 28/4/2014 tarihli dilekçesiyle, 1 Mayıs İşçi Bayramı'nı Taksim Meydanı'nda kutlamak istemiştir. Başvurucular bu amaçla

Valiliğe hitaben yazdıkları "*1 Mayıs 2014 anması ve kutlamaları*" konulu dilekçe ile 1 Mayıs 2014 Perşembe günü saat 13.00'te Taksim Anıtı'na çelenk ve Kazancı Yokuşu başına karanfil bırakılarak saygı duruşunda bulunulacağını ve kutlama gerçekleştirileceğini bildirmiştir.

13. Valilik 29/4/2014 tarihli ve 15342297-492-20222 sayılı kararıyla 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu hükümleri çerçevesinde 2014 yılı içinde İstanbul'da yapılacak toplantı ve gösteri yürüyüşleri alanları içinde Taksim Meydanı'nın olmamasından, bu amaçla altı yerde alan tahsis edilmesinden, Taksim Meydanı'na dar ve dik yokuşlardan çıkılmasından, geçmişte olduğu gibi acı olayların yaşanabileceği ihtimali bulunmasından, turistik, ekonomik faaliyetler ile araç ve yaya trafiğinin yoğun yaşandığı bir yer olmasından, toplantının kontrol edilememesi hâlinde müdahale ve tahliye zorlukları yaşanacağından kamu düzeni ve güvenliği gerekçesiyle kutlama yapılmasına ilişkin talebi uygun görmemiştir. Başvurucular, idarenin bu kararına karşı idari yargı yoluna başvurduklarına dair herhangi bilgi ve belge sunmamıştır.

14. Anılan kararda Valilik 17/3/1981 tarihli ve 2429 sayılı Ulusal Bayram ve Genel Tatilleri Hakkında Kanun'un 2. maddesi uyarınca konfederasyonlar ve bağlı sendikaların, siyasi partilerin, meslek odaları ile çeşitli sivil toplum kuruluşlarının bayram kutlaması amacıyla Taksim Meydanı'na çelenk bırakma, basın açıklaması yapma ve anma etkinliğinin sembolik katılımı yapılabileceğini belirtmiştir.

15. DİSK, Valiliğe gönderdiği 30/4/2014 tarihli ve 180/GB-010 sayılı yazıda, idarenin anılan kararının Anayasa'ya, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarına aykırı olduğunu ifade etmiştir.

16. Valiliğin 30/4/2014 tarihli ve "*1 Mayıs 2014 Perşembe Günü İlimizde Alınacak Ulaşım Tedbirleri*" başlıklı duyurusu kapsamında Taksim Meydanı'na çıkan bazı caddeler trafiğe kapatılmış ve alternatif güzergâhlar belirlenmiştir.

17. Başvurucular kendi beyanlarına göre 1 Mayıs 2014 Emek ve Dayanışma Günü kutlamalarını İstanbul Taksim Meydanı'nda gerçekleştirmek üzere yürüyüşe geçmiştir. Ancak kortejin öntü meydana çıkan yollara konuşlandırılan kolluk güçleri ve toplumsal olaylara müdahale araçlarıyla (TOMA) kesilmiştir. Ayrıca başvurucular, Atatürk Anıtı'na koymak üzere ellerinde taşıdıkları çelenk dışında herhangi bir şey bulunmamasına rağmen TOMA'lardan tazyikli ve boyalı su sıkıldığını, göstericilere göz yaşartıcı gaz fişegi ve plastik mermi atıldığını ileri sürmüştür. Bununla birlikte dağıtılan topluluğun bir kısmı DİSK Genel Merkezine sığındığı hâlde kolluk güçlerinin müdahalesinin devam ettiğini, bina içine atılan gazlardan pek çok kişinin olumsuz şekilde etkilendiğini, atılan gaz fişekleri ve plastik mermiler nedeniyle pek çok kişinin yaralandığını da belirtmiş; 2014 yılı 1 Mayıs günü gerçekleştirilen müdahaleler ile toplam 206 kişinin gözaltına alındığını ifade etmiştir. Başvurucular, bireysel başvuru formu ekinde hükümet yetkililerinin 1 Mayıs'ın Taksim Meydanı'nda kutlanmasına izin verilmeyeceğine ilişkin açıklamaları ile gösteriler sırasındaki olaylara ilişkin haberlerin yer aldığı gazete kupürlerini sunmuştur.

18. DİSK, KESK, TMMOB, TTB ile anılan Birlik ve Konfederasyonların yöneticileri 9/5/2014 tarihinde; başvuru Birlik ve Sendika başkanları ve Yönetim Kurulu üyeleri de dâhil olmak üzere toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılmak isteyen birçok kişinin gaz bombası, plastik mermi ve tazyikli su kullanımı nedeniyle yaralandıkları iddiasıyla İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) şikâyette bulunmuşlardır. Anılan suç

duyurusunda başvuruçular; kolluk güçlerinin orantısız şekilde müdahale etmesi, Taksim Meydanı'na gitmelerini engellemesi, hukuka aykırı olarak gözaltı işlemleri yapması nedeniyle Başbakan, Başbakan Yardımcısı, İçişleri Bakanı, İstanbul Valisi, İstanbul İl Emniyet Müdürü hakkında işkence, Anayasa'yı ihlal, görevi kötüye kullanma, kasten yaralama ve genel güvenliği kasten tehlike sokma suçlarını işlediklerini iddia etmiştir. Başvuruçular şikâyet dilekçesine ek olarak olaya ilişkin haberler ve fotoğrafları Başsavcılığa vermiştir. Kendilerine yapılan müdahaleye ilişkin olarak herhangi bir sağlık raporu sunmadıkları gibi şikâyet dilekçesinde muayene talebinde de bulunmamıştır.

19. Başsavcılık, suç duyurularını konuya ve suçlanan şahısların statülerine göre incelemek amacıyla üç kısma ayırmıştır:

i. Genel Değerlendirmeye İlişkin Bölüm

- 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 3. ve devamı maddeleri uyarınca illerin yönetimi ile burada yaşayan kişilerin can ve mal güvenliklerini korumasının il valisinin yetki ve sorumluluğunda olduğunu açıklamıştır. Topuluğun tüm uyarılara rağmen idarece belirlenen mekânlar dışında olan Taksim Meydanı'na gitmek için direnç göstermesi nedeniyle müdahalenin gerçekleştiğini belirtmiştir.

- Geçmişte Taksim Meydanı'nda 1 Mayıs etkinlikleri sırasında meydana gelen ölüm ve yaralanmalar ile nüfus yoğunluğu ve trafik sorunları açısından güçlükler gözetildiğinde idarenin can ve mal güvenliğini sağlamaya yönelik olarak aldığı tedbirlerin hukuka aykırı olmadığını ifade etmiştir. Bununla birlikte idari işlemler hakkında idare mahkemesine dava açılabilmesi hususunu da hatırlatmıştır.

- Son olarak kolluğun güç kullanma sınırını aşması suretiyle kişileri maddi veya manevi bir zarara uğrattığına ilişkin şikâyetin zarar görenler tarafından yapılması gerektiğini vurgulamıştır.

ii. Bakanlar Kurulu Üyesi Kamu Görevlileri Hakkındaki Suç Duyurusu

- Başbakan, Başbakan Yardımcısı ve İçişleri Bakanı aleyhine yapılan şikâyet hakkında Anayasa'nın 100. maddesine göre ilgilileri soruşturmakla yetkili tek organın Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) olduğunu ve başvurunun TBMM Başkanlığına yapılması gerektiğini ifade etmiştir.

iii. İstanbul Valisi ve İstanbul Emniyet Müdürü Hakkında Yapılan Suç Duyurusu

- Vali ve İl Emniyet Müdürü hakkındaki şikâyetlerin soyut nitelikte olduğunu, şikâyet dilekçesinde maddi olayın delili olabilecek belge ve bilgi sunulmadığını, talimat ve emir verildiğine dair delillerin açıklanmadığını, iddia konusu eylem ile şikâyet edilenler arasında uygun illiyet bağı olmadığını, şikâyetin soyut olduğunu, iddiaların ciddi bulgu ve belgelere dayanmadığını belirtmiştir. Kamu makamlarınca alınan ve uygulanan tedbirlere karşı idari yargı yoluna başvurulabileceğini vurgulamıştır. Sonuç olarak kovuşturmayla yer olmadığına ve şikâyet evrakının işleminden kaldırılmasına sulh ceza hakimliğine itiraz yolu açık olmak üzere karar vermiştir.

20. Başvurucuların Başsavcılığın kovuşturmayaya yer olmadığı kararına karşı yaptığı itiraz, kararın usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle İstanbul 4. Sulh Ceza Hâkimliği'nin (Hâkimlik) 28/6/2016 tarihli ve 2016/3118 D. İş sayılı kararıyla reddedilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

21. 2911 sayılı Kanun'un "*İstisnalar*" kenar başlıklı 4. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Aşağıda belirtilen toplantı ve faaliyetler bu Kanun hükümlerine tabi değildir.

...

b) Kanunlara uymak, kendi kural ve sınırları içinde kalmak şartıyla kanun veya gelenek ve göreneklere göre yapılacak toplantı, tören, şenlik, karşılama ve uğurlamalar,

..."

22. 2911 sayılı Kanun'un "*Toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhı*" kenar başlıklı 6. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları şöyledir:

"Toplantı ve gösteri yürüyüşleri, tüm il ve ilçe sınırları içerisinde aşağıdaki hükümlere uyulmak şartıyla her yerde yapılabilir.

İl ve ilçelerde toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhı, kamu düzenini ve genel ayaışı bozmayacak, vatandaşların günlük yaşamını aşırı ve katlanılamaz derecede zorlaştırmayacak (...) (2) şekilde ve 22 nci maddenin birinci fıkrasında sayılan sınırlamalara uyulması kaydıyla Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan siyasi partilerin il ve ilçe temsilcileri ile güzergâhın geçeceği ilçe ve il belediye başkanlarının, en çok üyeye sahip üç sendikanın ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının il ve ilçe temsilcilerinin görüşleri alınarak mahallin en büyük mülki amiri tarafından belirlenir. İl ve ilçenin büyüklüğü, gelişmişliği ve yerleşim özellikleri dikkate alınarak birden fazla toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhı belirlenebilir."

23. 2911 sayılı Kanun'un "*Kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşleri*" kenar başlıklı 23. maddesinin ilgili kısmı şöyledir :

" d) 6 ve 10 uncu maddeler gereğince belirtilen yerler dışında,

...

Yapılan toplantılar veya gösteri yürüyüşleri Kanuna aykırı sayılır."

24. 2911 sayılı Kanun'un "*Toplantı veya gösteri yürüyüşünün dağıtılması*" kenar başlıklı 24. maddesinin son fıkrası şöyledir:

"Toplantı veya gösteri yürüyüşlerinin Kanuna aykırı olarak başlaması hallerinde; güvenlik kuvvetleri mensupları, olayı en seri şekilde mahallin en büyük mülki amirine haber

vermekle beraber, mevcut imkanlarla gerekli tedbirleri alır ve olaya müdahale eden güvenlik kuvvetleri amiri, topluluğa dağılmaları, aksi halde zor kullanılarak dağıtıcakları ihtarında bulunur ve topluluk dağılmazsa zor kullanılarak dağıtılır.”

25. 2/12/1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun’un “Olayın yetkili mercie iletilmesi, işleme konulmayacak ihbar ve şikâyetler” kenar başlıklı 4. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Cumhuriyet başsavcılarını, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin bu Kanun kapsamına giren suçlarına ilişkin herhangi bir ihbar veya şikâyet aldıklarında veya böyle bir durumu öğrendiklerinde ivedilikle toplanması gerekli ve kaybolma ihtimali bulunan delilleri tespitten başka hiçbir işlem yapmayarak ve hakkında ihbar veya şikâyetle bulunulan memur veya diğer kamu görevlisinin ifadesine başvurmaksızın evrakın bir örneğini ilgili makama göndererek soruşturma izni isterler.

...

(Değişik üçüncü fıkra: 17/7/2004-5232/2 md.) Bu Kanuna göre memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında yapılacak ihbar ve şikâyetlerin soyut ve genel nitelikte olmaması, ihbar veya şikâyetlerde kişi veya olay belirtilmesi, iddiaların ciddi bulgu ve belgelere dayanması, ihbar veya şikâyet dilekçesinde dilekçe sahibinin doğru ad, soyad ve imzası ile iş veya ikametgâh adresinin bulunması zorunludur.

(Değişik dördüncü fıkra: 17/7/2004-5232/2 md.) Üçüncü fıkradaki şartları taşımayan ihbar ve şikâyetler Cumhuriyet başsavcıları ve izin vermeye yetkili merciler tarafından işleme konulmaz ve durum, ihbar veya şikâyetle bulunana bildirilir...”

B. Uluslararası Hukuk

26. 1/7/2014 tarihinde Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu (Venedik Komisyonu) Avrupa Konseyi tarafından yayımlanan toplantı özgürlüğü hakkındaki “Venedik Komisyonu Görüşlerinin Derlemesi” başlıklı belgenin ilgili kısmı şöyledir:

“4.2. Toplantı yapma özgürlüğüne zaman, mekân ve yöntem açısından uygulanan kısıtlamalar

Mekân, toplantı yapma özgürlüğünün en önemli unsurlarından birisidir. Toplantıyı düzenleyenlerin, toplantının amacına en uygun hizmet edecek mekânı seçme ayrıcalığı, toplantı yapma özgürlüğünün özünü oluşturan parçalardan birini teşkil eder. Kamusal alanlarda düzenlenen toplantılar, o alanın rutin kullanımına izin vermek zorunda olmamalıdır, zira kamusal alanların bir toplantı için kullanılmasının herhangi başka bir kullanım ile aynı meşruiyete sahip olduğu uzun bir süre önce kabul edilmiştir. Dahası, bir toplantının amacı sıklıkla belli bir konuyla bağlantılıdır ve toplantı yapma özgürlüğü, toplantıyı hedef objesinin “görüp duyabileceği” mesafede gerçekleştirme hakkını da kapsamaktadır. ...

...Venedik Komisyonu, hangi mekânın toplantıya en uygun olacağını seçmenin toplantının düzenleyicilerine ait bir ayrıcalık olduğunu, zira anlamlı bir etki yaratılabilmek için gösterilerin genellikle ilgi çekebilmek adına belli yerlerde yapılması gerektiğinin (Almancada buna “Apellwirkung” denmektedir) altını çizmektedir. Etkinliğin mekânını seçmede toplantı düzenleyicilerinin özgürlüğüne saygı bir norm olmalıdır. Barışçıl toplantı hakkının uygulanmasını kolaylaştırmak ve muhafaza etmek Devletin görevidir...

4.3 Toplantı mekânlarının Devlet yetkilileri tarafından belirlenmesi

...Yukarıda belirtildiği üzere, tüm kamusal alanlar toplantı düzenlenmesi için açık ve mevcut olmalıdır ve bu nedenle, toplantı düzenlemek için alanların resmi bir şekilde belirlenmesi, toplantıların düzenlenmesine uygun alanları sadece belirlenmemiş olmaları nedeniyle hariç tuttuğundan, kaçınılmaz olarak toplantı düzenlemek için kullanılacak mekânların sayısını kısıtlamaktadır. Toplantının düzenleneceği mekâna uygulanabilecek tekleşme kısıtlama, yalnızca tehlikeli alanlar ve kamuya kapalı tesislere ilişkindir."

27. 4/6/2010 tarihinde kabul edilen ve Venedik Komisyonu ile istişarede bulunan Avrupa'da Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatının Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisi (AGİT) için toplantı özgürlüğü hakkında danışma topluluğu tarafından düzenlenen barışçıl toplantı özgürlüğüne ilişkin kılavuzun somut olayla ilgili kısmı şöyledir (CDL-AD (2010) 020):

"Toplanmadan önce zorunlu kılınan kısıtlamalar ('daha önceki kısıtlamalar')

102. (...) Bu kısıtlamalar, 'saat, yer ve koşul' veya genel yasaklara ilişkin kısıtlama şeklinde olabilmektedir. Bununla birlikte, belirli saatlerde veya bölgelerde toplanmayı yasaklayan genel kapsama ilişkin yasal hükümler, belirli bir toplantı için kısıtlamalara kıyasla daha ayrıntılı bir gerekçelendirme gerektirmektedir. Her özel durumun koşullarını dikkate almanın mümkün olmadığı değerlendirilerek, yasada bu tür genel hükümlerin eklenmesi (ve uygulanması) zorunlu sosyal ihtiyacın varlığının kanıtlanabilmesi haricinde orantısız olarak anlaşılabilir. Strazburg Hâkimlerinin karar verdiği gibi 'makamlar nezdinde kullanılan ifadeler veya bazı bakış açılarından çok edici ve kabul edilemez ve dahası söz konusu gerekliliklerin yasalara aykırı olarak anlaşılacak demokratik ilkelerin reddedilmesi ya da şiddete teşvik durumları dışında, toplantı ve ifade özgürlüğünü bertaraf etmeyi hedef alan önleyici nitelikteki radikal tedbirler demokrasiye zarar vermekte dahası sıklıkla tehlikeye atmaktadır."

28. Kötü muamele yasağına ilişkin ilgili uluslararası hukuk için bkz. *Onur Cingil* (2), B. No: 2014/2976, 9/5/2018, §§ 26-29.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Anayasa Mahkemesinin 12/10/2023 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kötü Muamele Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Gerçek Kişi Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

30. Gerçek kişi başvurular;

- 1 Mayıs etkinliklerine barışçıl şekilde katılmak istediklerini ancak güvenlik güçleri tarafından gruba orantısız bir şekilde müdahale edildiğini, yoğun gaz ve tazyikli suya maruz kaldıklarını,

- Topluğun dağılarak DİSK Genel Merkezine sığındıktan sonra da devam eden polis müdahalesi neticesinde bina içindeki birçok kişinin gaz fişekleri ve plastik mermilerle yaralandığını ve atılan gazlardan olumsuz etkilendiğini,

- Kendilerinin de içinde olduğu grubun, kolluk güçlerinin yoğun olarak kullandığı kimyasal gaz ve TOMA'lardan sıkılan tazyikli suya maruz kalmasının işkence yasağının ihlali niteliğinde olduğunu,

- 1 Mayıs etkinliklerini düzenleyen sivil toplum örgütlerinin temsilcileri aleyhine soruşturma açılmasının da bir diğer saldırı biçimi olduğunu,

- Soruşturma makamının Anayasa'nın 100. maddesini, TBMM İçtüzüğü'nün 107. maddesini ve ceza sorumluluğunun şahsiliğini hukuka aykırı yorumlayarak ve delilleri toplama görevini başvurululara yükleyerek anılan hukuk yolunu etkisizleştirdiğini,

- Başbakan, Başbakan Yardımcısı, İçişleri Bakanı, Vali ve İl Emniyet Müdürü hakkında Başsavcılığa yaptıkları şikâyetin kovuşturmayaya yer olmadığı kararı ile sonuçsuz bırakıldığını belirterek kötü muamele yasağı ve etkili hukuk yollarına başvuru hakkı ile hak arama özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

31. Bakanlık görüşünde, başvuruluların kötü muamele iddialarına ilişkin olarak gazete kupürlerini dilekçelerine ekledikleri fakat başvuruya konu olaylardan yirmi gün sonra Başsavcılığa sundukları şikâyet dilekçesinde herhangi bir sağlık raporunun olmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca etkili soruşturma yapmanın ön şartı olan savunulabilir bir iddianın kamu makamlarına sunulmadığı ifade edilmiştir.

32. Başvurulular, Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında bireysel başvuru formundaki hususları yinelemiştir.

2. Değerlendirme

33. Başvuruluların yukarıda belirtilen iddialarının özü, 1 Mayıs gösterilerinin Taksim Meydanı'nda yapılmasının engellenmesine yönelik olarak haksız ve orantısız şekilde göz yaşartıcı gaz ve tazyikli su kullanımından sorumlu gördükleri kamu görevlileri hakkındaki şikâyetlerinin kovuşturma yapılmasına yer olmadığı kararıyla sonuçsuz kalmasına ilişkindir. Mevcut başvurunun başvuruluların doğrudan eylemi gerçekleştiren kolluk görevlilerine değil olayın siyasi sorumlusu olduğunu ifade ettikleri Başbakan, Başbakan Yardımcısı, İçişleri Bakanı ve kolluk kuvvetlerine müdahale talimatı verdiğini iddia ettikleri İstanbul Valisi ve İl Emniyet Müdürü'ne yönelik olduğu anlaşılmıştır.

34. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruda etkili başvuru hakkı yönünden incelenmesi gereken bir mesele bulunmaması nedeniyle ve somut olayın şartları dikkate alınarak başvuruluların iddialarının kötü muamele yasağı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "*Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı*" kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı ile üçüncü fıkrası şöyledir:

"Herkes, ...maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz.

...

35. Anayasa'nın "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri ... kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

36. Kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkını güvence altına alıp kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağını, kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza veya muameleye tabi tutulamayacağını hüküm altına alan Anayasa'nın 17. maddesi, devletin temel amaç ve görevlerini düzenleyen Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde devlete birtakım negatif ve pozitif yükümlülükler yükler (birçok karar arasında bkz. *Ferit Kurt ve diğerleri*, B. No: 2018/9957, 8/6/2021, § 72; *İlknur Özcan*, B. No: 2019/7314, 16/11/2022, § 42).

37. Sözü edilen negatif yükümlülükler devletin bireylerin vücut ve ruh bütünlüklerine saygı gösterme mesuliyetinin bir sonucu olarak kamu otoritelerinin kişilerin anılan maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen şekillerde fiziksel ve ruhsal zarar görmelerine neden olmamalarını gerektirir (*Ferit Kurt ve diğerleri*, § 73; *Ali Ocak ve Saime Sebla Arcan Tatlav*, B. No: 2019/18583, 19/10/2022, § 52; *İlknur Özcan*, § 43).

38. Öte yandan bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamına girebilmesi için söz konusu muamelenin asgari bir ağırlık düzeyine ulaşması gerekir. Muamelelerin asgari ağırlık düzeyine varıp varmadığı konusundaki değerlendirme ise muamelenin süresi, mağdurun üzerinde bıraktığı fiziksel ve ruhsal etki ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi somut olaydaki tüm faktörlere bağlıdır (*Tahir Canan*, § 23; *Turan Günana (7)*, B. No: 2019/85, 26/7/2022, § 45).

39. Devletin kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerinin usule ilişkin yönü -bireyin Anayasa'nın 17. maddesini ihlal eder biçimde kötü muameleye maruz kaldığına ilişkin *savumulabilir bir iddiasının bulunması şartıyla*- her türlü fiziksel ve ruhsal saldırıya ilişkin olaylardan sorumlu kişilerin belirlenmesini ve gerekiyorsa bu kişilerin cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili bir soruşturma yürütülmesini gerektirir. Yürütülecek bu soruşturmanın temel amacı kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkını koruyan hukukun etkili bir şekilde uygulanmasını, kamu görevlilerinin müdahalesiyle veya onların sorumlulukları altında meydana gelen ya da diğer bireylerin fiilleriyle gerçekleşen yaralanmalar veya ölümler nedeniyle ilgililerin hesap vermelerini sağlamaktır (*Ferit Kurt ve diğerleri*, § 75; *Ali Ocak ve Saime Sebla Arcan Tatlav*, § 53).

40. Anayasa Mahkemesi kötü muamele yasağının negatif yükümlülüğüne ait maddi boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddiaları incelerken asgari ağırlık seviyesine ulaştığı kabul edilen kötü muamele iddialarının makul şüphe kalmayacak şekilde kanıtlanması şartını aramakta ve başvurularda öncelikle bu konudaki kanıtlama sorununu ele almaktadır. Burada kötü muameleye maruz kalması nedeniyle mağdur olduğunu ileri süren kişilerin -kişilerin

devletin gözetimi ve denetimi altında tutulduğu sırada yaralandığı durumlarda devletin söz konusu yaralanmanın nasıl oluştuğu hususunda makul bir açıklama getirme yükümlülüğü altında olması hâli istisna olmak üzere- kötü muamele yasağı kapsamına giren ağırlıkta bir muamele görmüş olabileceklerini gösteren emare ve delil sunmaları gerektiğini belirtmek gerekir (*Beyza Metin*, B. No: 2014/19426, 12/12/2018, § 45). Bu konuda bir soruşturmanın başlatılabilmesi için öncelikle iddiaları uygun delillerle desteklenmelidir. İddia edilen olayların gerçekliğini tespit etmek için her türlü makul, şüpheden uzak kanıtların varlığı gerekir. Bu nitelikteki bir kanıt yeterince ciddi, açık ve tutarlı emarelerden ya da aksi ispat edilemeyen birtakım karinelere de oluşabilir. Ancak bu uygun şartların tespiti hâlinde bir soruşturma yükümlülüğü bulunduğundan bahsedilebilir (*C.D.*, B. No: 2013/394, 6/3/2014, § 28).

41. Gerçek kişi olan başvuru sahiplerinin biber gazı kullanımıyla ilgili iddiasının değerlendirilmesine geçilmeden önce ifade etmek gerekir ki biber gazının kimyasal tesiri yüzünden oluşan acı -meydana gelen yaralanmanın basit tıbbi müdahaleyle giderilebilir nitelikte olması durumunda bile- kişilerde ilave bir korku ve elem duygusuna yol açabilecek mahiyettedir. Bu sebeple güvenlik güçlerinin haksız yere bireylerin yüzüne biber gazı sıkarak yoğun fiziksel ve ruhsal acı çekmesine neden olmaları kötü muamele yasağını ihlal edebilir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. *Betül Öztürk Gülhan ve Sıla Koç*, B. No: 2016/12937, 10/12/2019, §§ 33, 43-45).

42. Başvuru formunda başvuru sahipleri, kimyasal içerikli gaz ile tazyikli suya maruz kaldıklarını ileri sürmüş ancak ne şekilde etkilendiklerini açıklamamış; polis yüzüne doğrudan ve hedef gözeterek gaz sıkıldığını iddia etmemiştir. Ayrıca başvuru dosyasında, başvuru sahiplerinin polis tarafından biber gazına doğrudan maruz kaldığına ve/veya biber gazı nedeniyle yoğun fiziksel ve ruhsal acı çektiğine dair herhangi bir delil de bulunmamaktadır. Öte yandan başvuru sahipleri kolluk güçlerinin müdahalesi nedeniyle vücutlarında bir yaralanma meydana geldiğine ilişkin herhangi bir rapor sunmamıştır.

43. Mağdur olduğunu ileri süren kişilerin olgulara dayanmayan yetersiz açıklamaları, iddialarını delillerle desteklememesi hatta kimi zaman delillerin uyumsuzluğu, kötü muamelelerin yapıldığı yer, zaman ve diğer konulardaki çelişkili ifadeleri, vekilleri veya müdafilerinden farklı iddialar ileri sürmeleri gibi hususlar kötü muamelelerin gerçekliğini şüpheye düşürür. Bu durumda iddiaların savunulabilir olduğundan, dolayısıyla bu iddialara ilişkin derhâl resmî bir soruşturma başlatılması gerekliliğinden söz edilemeyecektir (*Beyza Metin*, § 46; *Mehmet Erdem ve diğerleri*, B. No: 2019/40288, 8/2/2023, § 31). Sonuç olarak mevcut başvuruda yaralandıklarına dair bir delil/emare sunamayan gerçek kişi başvuru sahiplerinin kötü muameleyle maruz kaldıklarına ilişkin savunulabilir bir iddia ortaya koymadığı değerlendirilmiştir.

44. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuru sahiplerinin İddiaları ve Bakanlık Görüşü

45. Başvuru sahipleri, 1 Mayıs İşçi Bayramı'nın geleneksel ve resmî bayram niteliğinde olması nedeniyle 2911 sayılı Kanun'un "*İstisnalar*" kenar başlıklı 4. maddesine göre anılan

Kanun kapsamında olmadığını, bu nedenle Taksim Meydanı'nın mülki amir tarafından belirlenen toplantı alanları arasında yer almadığı gerekçesiyle yapılan müdahalenin hukuka aykırı olduğunu ifade etmiştir. Buna dayanak olarak da ilk derece mahkemelerinin verdiği kararları sunmuştur. Sözleşme'de ve Anayasa'nın ilgili maddesinde güzergâh belirlenmesine ilişkin düzenleme olmadığını, daha önce Anayasa'nın 34. maddesinde yer alan güzergâh belirleme yetkisinin 3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanun'la madde metninden çıkarıldığını belirtmiştir. Başvurucular somut olayda Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında ve Sözleşme'nin 10. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan sınırlama nedenlerinin olmadığını, sadece varsayımlardan hareketle karar verildiğini, Başsavcılığın da idari kararın müdahalesinde yeterli gerekçe bulunup bulunmadığını ortaya koymadığını, hukuka aykırı müdahaleye yeni gerekçeler ürettiğini, müdahalenin meşru ve demokratik toplumda gerekli olmadığını ileri sürmüştür.

46. Başvurucular, etkinlik günü sabahın erken saatlerinden itibaren geniş bir alanda tüm toplu taşıma araçlarının iptal edilmesiyle bu cadde ve sokakları kullananlara haksız ve orantısız şekilde müdahale edildiğini iddia etmiştir. Dolayısıyla 1 Mayıs'ta Taksim Meydanı'nda kutlama yapılmasının kolluk güçlerinin orantısız müdahalesiyle engellenmesi nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ile örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

47. Başvurucular suç duyurusunda buldukları kamu görevlilerinin "...kutlamak isteyenlere gereken cevabın verileceği...", "Kutlama yapmak isteyen Yeni Kapı'ya gitsin." şeklinde Taksim Meydanı'nda 1 Mayıs kutlamalarına izin verilemeyeceği yönünde açıklamalar yaptığını belirtmiştir.

48. Son olarak başvurucular, soruşturma makamının TBMM İçtüzüğü'nün 107. maddesini ve ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesini hukuka aykırı yorumlayarak ve delilleri toplama görevini kendilerine yükleyerek başvurdukları hukuk yolunu etkisizleştirdiğini belirtmiştir. Başbakan, Başbakan Yardımcısı, İçişleri Bakanı, Vali ve İl Emniyet Müdürü hakkında Başsavcılığa yaptıkları şikâyetin kovuşturmayla yer olmadığı kararı ile sonuçsuz bırakılması nedeniyle etkili hukuk yollarına başvuru hakkı ile hak arama özgürlüğünün de ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

49. Bakanlık görüşünde, yetkili makamların toplanma özgürlüğünün kullanımından kaynaklı kamu düzenine yönelik tehditlerin gerçeklik değeri taşıması hâlinde bu tehditleri bertaraf edebilecek tedbirleri alabileceğine ilişkin Anayasa Mahkemesi kararına atıf yapılmıştır. Başvurucuların Valilikçe belirlenen alanlar dışında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlemek istedikleri vurgulanarak müdahalenin meşru amacı olup olmadığı, yargılama makamlarının kararlarındaki tespit ve sonuçların kanunun uygulaması niteliğinde olup olmadığı, ilgili ve yeterli gerekçeler içerip içermediği hususlarının Anayasa Mahkemesinin önceki içtihatları ve yasal düzenlemeler kapsamında değerlendirilmesi gerektiği açıklanmıştır.

50. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında bireysel başvuru formundaki hususları yinelemiştir.

2. Değerlendirme

51. Başvurucuların barışçıl nitelikteki bir toplantıya ve gösteri yürüyüşüne kolluk görevlilerinin hukuka aykırı müdahalesine ilişkin iddialarının özünün toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında incelenmesi gereken hususlar olduğu gözetilerek iddialar, Anayasa'nın 34. maddesi kapsamında değerlendirilmiştir.

52. Anayasa'nın "Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı" kenar başlıklı 34. maddesi şöyledir:

"Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

53. Başvurucular, gerçekleştirmek istedikleri toplantıya hukuka aykırı olarak müdahale edilmesinden sorumlu tuttuğu kamu görevlileri hakkında şikâyetle bulunmalarına rağmen kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiğini iddia etmişlerdir.

54. Anayasa Mahkemesi, olay ve oğuları somut başvuru ile benzer nitelikte olan *Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu ve Diğerleri kararında* toplantı veya gösterilere hukuka aykırı olarak gerçekleştirildiği iddia edilen müdahalelerden sorumlu tutulan kamu görevlileri hakkında ceza soruşturması ve/veya kovuşturması yolunun tüketilmesini, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı yönünden inceleme yapılması için yeterli görmüş ve olağan kanun yollarının tüketildiğini kabul etmiştir (ayrıntılı değerlendirmeler için bkz. *Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu ve Diğerleri (DİSK)* [GK], B. No: 2016/14517,12/10/2023, §§ 47-49). Dolayısıyla somut olayda başvurucuların, müdahaleden sorumlu gördükleri kamu görevlileri hakkında Cumhuriyet Başsavcılığına şikâyetle bulunarak olağan kanun yolunu tükettikleri anlaşılmıştır.

55. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

Muammer TOPAL, Yıldız SEFERİNOĞLU, Basri BAĞCI, İrfan FİDAN ve Muhterem İNCE bu görüşe katılmamıştır.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı

56. Somut olayda başvurucuların da içinde bulunduğu grubun 1 Mayıs'ta Taksim Meydanı'nda düzenlemek istediği toplantıya engel olunmasının başvurucuların mekân seçme hakkına, dolayısıyla toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına müdahale teşkil ettiği kabul edilmelidir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. *Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK)* [GK], B. No: 2017/36889, 29/9/2022, § 36; *Figen Yüksekdağ Şenoğlu (5)*, B. No: 2017/24556, 14/9/2022, §§ 39, 40).

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

57. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

58. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanunlar tarafından öngörülmeye, Anayasa'nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olma şartlarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir.

(1) Kanunilik

59. 2911 sayılı Kanun'un 6., 23. ve 24. maddeleri ile 2559 sayılı Kanun'un 16. maddesinde yer alan düzenlemelerin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

(2) Meşru Amaç

60. Başvurucuların gösteri yürüyüşüne müdahale edilmesinin Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan sebeplerden kamu düzeninin korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

(3) Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

(a) Genel İlkeler

61. Anayasa'nın 34. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin önceden izin almadan barışçıl nitelikte toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahip olduğu yönündeki düzenleme ile bu hak güvenceye bağlanmıştır. Anılan bireylerin bir fikri açıklamak, ortak çıkarları savunmak, belli fikir ve kanaatler çerçevesinde kamuoyu oluşturmak ve siyasal karar organlarını etkilemek amacıyla açık veya kapalı mekânlarda kamu otoriteleri ile üçüncü kişilerin müdahalesi olmaksızın geçici olarak bir araya gelebilme serbestisini korumaktadır. Bu nedenle söz konusu hak, ifade özgürlüğüyle de yakından ilgili olup ifade özgürlüğü ile birlikte demokratik toplumun temelini oluşturmaktadır (benzer nitelikte değerlendirme için bkz. AYM, E.2014/101, K.2017/142, 28/9/2017, §§ 21, 22; AYM E.2020/12, K. 2020/46, 10/9/2020, §§ 5, 6).

62. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının tanımı, amacı ve mahiyeti dikkate alındığında bu hakkın unsurlarından biri de toplantı veya gösteri yürüyüşünün yapılacağı mekânı veya güzergâhı seçme serbestisidir. Nitekim toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlemenin amacına ve açıklanan düşüncenin muhataplarına ulaşabilmesi ve tesir oluşturabilmesi bakımından gösteri ve toplantı yürüyüşünün düzenlendiği mekân önem taşımaktadır. Bu nedenle toplantı ve gösteri yürüyüşünün yapılacağı mekânın seçiminin *kural olarak* düzenleyicilerin takdirinde olması gerekmektedir (yasal düzenlemeler bağlamında yapılan açıklamalar için bkz. AYM, E.2014/101, K.2017/142, 28/9/2017, § 25; *Figen Yüksekdağ Şenoğlu* (5), § 51).

63. Bununla birlikte toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı devlete, hakkın korunması ve kamu düzeninin korunması amacıyla pozitif yükümlülükler de yüklemektedir. Devlet, yüklenen pozitif yükümlülüklerin zorunlu kıldığı tedbirler kapsamında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlenecek mekânı yasaklayabilir, böyle bir mekâna erişime sınırlı olarak izin verebilir veya alternatif bir toplantı mekânı sunabilir. Tedbirler toplantı ve gösterinin büyüklüğü, mahiyeti ve katılımcı sayısı yanında toplantı veya gösterinin yapıldığı mekân gözetilerek değerlendirilmelidir (AYM, E.2014/101, K.2017/142, 28/9/2017 § 34). Ancak anılan hakka yönelik müdahalenin ancak kaçınılmaz zorunluluklar ile haklı kılınabileceği hâllerde ve bu hakka getirilen sınırlamaların dar yorumlanarak uygulanması gerektiği de gözetilmelidir.

64. Başvuruya konu olayda Anayasa Mahkemesinin görevi, idare ve yargı merciince yapılan değerlendirmelerin ve varılan sonuçların kanuna uygunluğunu denetlemek değildir. Nitekim toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına getirilen kısıtlamaların zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılayıp karşılamadığının değerlendirilmesi hususunda da kamu gücünü kullanan organlar ile mahkemelerin belirli bir takdir yetkisi vardır. Bununla birlikte idari mercilerin veya derece mahkemelerinin kabulleri ile gerekçelerinin nihai denetim yetkisi Anayasa Mahkemesine ait olup Anayasa Mahkemesi bu değerlendirmeyi müdahalelerin gerekçelerine bakarak yapacaktır (*Ahmet Korkmaz ve diğerleri*, B. No: 2014/10265, 10/1/2018, § 45; *Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş*, B. No: 2015/10676, 26/12/2018, § 47; toplantı hakkına yapılan müdahalelerde adil denge sağlanması ve ilgili ve yeterli gerekçe gösterilmesi gerekliliği için bkz. *Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri* [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, §§ 74, 89, 92, 93). Bu doğrultuda belirli bir mekânda yapılmak istenen bir toplantıya müdahale hâlinde Anayasa Mahkemesi, müdahalenin Anayasa'nın 34. maddesine uygun olarak makul, dikkatli ve iyi niyetle kullanılıp kullanılmadığını ve müdahalenin haklılığı için ikna edici bir gerekçe sunulup sunulmadığını değerlendirecektir. Bununla birlikte kamu otoritesinin müdahalesinin zorunlu bir sosyal ihtiyaçtan kaynaklanıp kaynaklanmadığını ve orantılı olup olmadığını irdeleyecektir (zorunlu bir toplumsal ihtiyaç ve orantılılık açıklamaları için birçok karar arasından bkz. *Dilan Ögüz Canan* [GK], B. No: 2014/20411, 30/11/2017, §§ 32, 33, 56; *Sevinç Hocaoğulları*, B. No: 2015/271, 15/11/2018, §§ 39-42; sendika hakkı bağlamında bkz. *Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri*, §§ 73, 74).

(b) Somut Olayın Değerlendirmesi

65. Başvuru dosyasına göre başvuru Sendika ve Birlikler, Taksim Meydanı'nda 1 Mayıs Emek ve Dayanışma Günü'nde herkese açık bir anma ve kutlama gerçekleştirmek için Valiliğe bildirimde bulunmuştur. Geniş katılımlı toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin düzenlendiği 1 Mayıs, kamu makamlarının kamu düzenini korumak için olağan zamanlara göre daha fazla önlem aldığı gündür. Dolayısıyla böyle günlerde kamu düzeninin korunması amacıyla alınan önlemler ile kişilerin temel haklarının çatışması kaçınılmazdır. Nitekim Valilik, Taksim Meydanı'nın 1 Mayıs İşçi Bayramı etkinliklerinde kullanılmak üzere belirlenen alanlardan olmaması ve kamu düzeninin bozulacağına dair bazı kaygılar nedeniyle bu talebi reddetmiştir (bkz. § 13). Tüm toplanma ve gösterilere kapatılan meydana bariyerler konulmuş ve meydana çok sayıda polis görevlendirilmiştir. Bununla birlikte toplantı yapılması için farklı bir yer önerilmiş; Taksim Meydanı, başvuru Sendika ve diğer sendikaların sınırlı sayıda temsilcisine açılmıştır.

66. Anılan kararın iptali için idare mahkemesinde dava açıldığına dair bir bilgi veya belge dosyaya sunulmamıştır. Buna mukabil başvuru Valiliğin kararına aykırı olarak mülki amirin önceden belirlediği toplantı alanı dışında olan Taksim Meydanı'nda kutlama yapmak istemiş ve polis in uyarılarına rağmen meydana gitmekte direnmeleri nedeniyle yürüyüşe müdahale edilmiştir.

67. Toplantı ve gösteri yürüyüşü yapılabilecek alanları belirleme yetkisi mahallin en büyük mülki amirine verilmesinin kamu düzeninin sağlanması, başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarına dayanmaktadır. Bu bağlamda kamu otoritelerinin -somut olayın koşullarına göre- katılımcılar tarafından tercih edilen toplantı veya gösteri yapılmak istenen bir alan veya güzergâhı yasaklaması veya alternatif mekân önermesi anılan hakka yönelik açık müdahale olmakla birlikte tek başına ve otomatik olarak bu hakkın ihlalini doğurmaz (benzer değerlendirmeler için bkz. *Şerafettin Can Atalay*, B. No: 2021/9387, 19/1/2023, § 33; bildirim yükümlülüğüne ilişkin benzer değerlendirmelerin yapıldığı karar için bkz. *Ali Orak ve İrfan Gül*, B. No: 2014/10626, 18/4/2018, § 32). Nitekim mülki amirin toplantı ve gösteri yürüyüşü güzergâhını bireylerin mekân seçme hususundaki tercih hakkını aşırı biçimde kısıtlayacak, toplantı veya gösteri yürüyüşüne katılımı caydırıcı hâle getirecek veya bu hakkın kullanımını zedeleyecek şekilde belirlemesi durumunda buna dair idari karar, idari yargı yerlerince denetlenerek gerekirse iptal edilebilir (*Şerafettin Can Atalay*, § 39; AYM, E.2014/101, K.2017/142, 28/9/2017, §§ 37, 38).

68. Ancak somut olayda başvuru hukuk yolunu kullanmamış, idari işlemin iptali için çaba göstermemiştir. İdari bir kararın iptaline yönelik başvuru yolları tüketilmeden, bir hakkın kullanıldığından bahisle anılan karara uyulmaması hukuk devletinde kabul edilemez. Aksi takdirde mülki amirin toplantı ve gösteri yürüyüş yerlerini belirlemeye yönelik kararlarına uyulmasının gerekmediği, 2911 sayılı Kanun'un 6. maddesi uyarınca belirlenen yerlerde yapılmayan toplantılara yaptırım uygulanamayacağı veya hiçbir şekilde müdahale edilemeyeceği gibi yanlış bir sonuca ulaşılabilir. Bu nedenle somut olayda olduğu gibi kanuna aykırı böyle hâllerde toplantının düzenleyicilerine orantılı şekilde yaptırım uygulanabilir veya kamu düzeninin sağlanması ve başkalarının hak ve özgürlüklerinin ihlal edileceğine dair somut gerekçeler varsa toplantıya müdahale de edilebilir.

69. Buna karşın Anayasa Mahkemesi birçok içtihadında yalnızca usulüne uygun olarak tertip edilmiş bir toplantının veya gösteri yürüyüşünün varlığının temel hak ve özgürlüklere müdahale için yeterli olmadığını açıklamıştır (*Dilan Ögüz Canan*, § 49; farklı bağlamlarda benzer değerlendirmeler için bkz. *Sevinç Hocaoğulları*, § 45; *Gülşah Öztürk ve diğeri*, B. No: 2013/3936, 17/2/2016, § 69; *Ali Rıza Özer ve diğeri* [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, § 122; *Filiz Kerestecioğlu Demir (3)*, B. No: 2020/11218, 19/10/2022, § 76). Dolayısıyla -idari bir karara aykırı olsa dahi- toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına müdahale edilebilmesi için demokratik bir toplumda zorlayıcı nedenlerin varlığının yetkili mercilerce ortaya konulması gerekir (birçok karar arasında bkz. *Sevinç Hocaoğulları*, § 46; *Gülcan Kurnaz ve diğeri*, B. No: 2020/101, 16/6/2022, § 49).

70. Dosyadaki bilgi ve belgelerden Valiliğin uygun görmeme/yasaklama kararının başvuruya konu toplantıya müdahalenin dayanak gerekçesi olduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla mevcut başvuruda öncelikle toplantının engellenmesine dayanak olan gerekçe ile anılan mekânda yapılacak etkinliğe devletin daha fazla müsamaha göstermesinin mümkün olup

olmadığı tartışılacak, toplantı ve gösteri yürüyüşüne yönelik müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığı değerlendirilecektir. Ancak somut olayı değerlendirmeden önce 1 Mayıs'ın ve bununla bağlantılı olarak başvuruya konu Taksim Meydanı'nın başvuru Sendika, Birlik ve temsil ettiği işçiler bakımından öneminin incelenmesi uygun olacaktır.

71. Amerika Birleşik Devletleri'nde işçilerin 1 Mayıs 1886'dan beri iş gününün sekiz saat olması için başlattığı mücadeleyle ortaya çıkan süreçte 1 Mayıs günü, Milletlerarası İşçi Kardeşliği Teşkilatının 1889'da yaptığı Paris Kongresi'nde (II. Enternasyonalin I. Kongresi) işçilerin ortak bayramı ilan edilmiştir. 1 Mayıs, ülkemizde de 2429 sayılı Kanun'da yapılan değişiklikle 22/4/2009 tarihinden itibaren *Emek ve Dayanışma Günü* olarak kabul edilmiştir (Ahmet Korkmaz ve diğerleri, § 43). TBMM'nin İşçileri Komisyonu raporunda "*birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de 1 Mayısın tatil ilan edilmesinin ve bunun yasal dayanağının oluşturulmasının olumlu bir düzenleme olacağı ve çalışma barışına katkı sağlayacağı*" ifade edilmiştir.

72. Somut olayda 1 Mayıs, Emek ve Dayanışma Günü ile bağlantılı ele alındığında toplantı mekânı olarak tercih edilen ve toplantı yapılması talebinin yetkililer tarafından reddedildiği Taksim Meydanı'nın başvuruçular, diğer sendikalar ve işçiler açısından önemi açıktır. Taksim Meydanı'nda 1 Mayıs 1977 İşçi Bayramı'nda gerçekleştirilen ve yetkililerce o tarihte yaklaşık beş yüz bin kişinin katıldığı toplantı ve gösteride çıkan kargaşada ve gerçek mermilerin kullanıldığı şiddet olaylarında otuz dört kişi hayatını kaybetmiş ve çok sayıda kişi yaralanmıştır. Bu tarihten sonra Taksim Meydanı, başta işçiler ve sendikalar olmak üzere farklı kesimler için 1 Mayıs kutlamalarında sembolik bir değer ifade etmeye başlamıştır. Meydana gelen olaylar toplumsal hafızaya kazanmış, uzun yıllar devam eden soruşturmalar ve yargılamalardan hiç kimse ceza almamıştır. Sendikalar ile devlet yetkilileri arasındaki karşılıklı suçlamalar bugüne kadar canlılığını korumuştur.

73. Bu nedenle işçi ve sendika kültürünün yapı taşlarından biri olan Taksim Meydanı yalnızca 1 Mayıs günü orada bulunanların dayanışmasını değil aynı zamanda emekçilerin ortak hafızasının varlığını göstermektedir. Bu durumda kendisini o kültürün bir parçası olarak gören her kişinin 1 Mayıs günlerinde Taksim Meydanı'nın ifade ettiği anlamı doğrudan tecrübe etmek ve edindiği tecrübeyi kuşaklar boyunca aktarmak için orada bulunma hakkı vardır. 1 Mayıs'ın Taksim Meydanı ile özdeşleştirilmesi nedeniyle anılan mekânın sınırlanması aktarılmak istenen düşüncenin de sınırlanmasına neden olmaktadır.

74. Nitekim 22/4/2009 tarihinde kanuni bir düzenlemeyle 1 Mayıs'ın Emek ve Dayanışma Günü ilan edilmesinden sonraki 2009, 2010, 2011 ve 2012 yılları 1 Mayıs günlerinde Taksim Meydanı'nda toplantı yapılmasına -bu alandaki kutlamaların işçi ve sendika kültürünün bir parçası olduğu kabul edilerek- müdahale edilmemiştir. 2911 sayılı Kanun'un 4. maddesinin (b) bendine göre değerlendirme yapan idare, Taksim Meydanı'ndaki 1 Mayıs törenlerini *geleneksel* olarak yorumlamış ve kutlamalar yapılabilmiştir. Açıklanan nedenlerle somut olayda da olduğu üzere 1 Mayıs kutlamaları için Taksim Meydanı'nın sınırlı sayıda kişiye açılması ve yalnızca az sayıda istekli sendika temsilcisinin o mekânın ifade ettiği anlamı hissetmesi orada olma hakkı olan işçilerin 1 Mayıs Emek ve Dayanışma Günü'nün anlamını hissettiklerinin kabulü için yeterli olmaz. Ayrıca somut olayın şartlarında başvuruçular Sendika ve Birliklerin idarece belirlenen bir alanda 1 Mayıs kutlaması yapması da hedeflenen amaçlara erişebilmeleri için yeterli değildir.

75. İdarenin uygun görmeme/yasaklama kararının ve somut müdahalesinin diğer bir gerekçesi ise Taksim Meydanı'nın bazı ekonomik ve sosyal faaliyetleri engelleyecek merkezi

konumunda olmasıdır. Meydan; halkın dinlenme, seyahat etme ve eğlenme gibi birtakım sosyal ve kültürel faaliyetlerine yoğun şekilde hizmet ettiği, meydana büyük ölçekli gösteriler yapıldığı takdirde kamu düzeninin aksayabileceği, yaşanabilecek muhtemel şiddet hareketlerine karşı tedbir alınmanın zor olacağı gerekçeleriyle kitlesel toplantı ve gösterilere kapatılmıştır. Özellikle Taksim Meydanı'nda 1 Mayıs İşçi Bayramı kapsamında yapılacak bir toplantı ve gösteriye çok sayıda kişinin katılacağı da gözletildiğinde kuşkusuz bu toplanma halkın günlük hayatında bazı aksaklıklara neden olacaktır. Ancak Taksim Meydanı'nın ve 1 Mayıs tarihinin işçiler ve sendikalar için büyük bir sembolik önemi olduğu da gözardı edilmemelidir.

76. Anayasa Mahkemesi birçok kararında kamuya açık bir alanda yapılan toplantı ve gösteriler, doğası gereği trafik da dâhil olmak üzere günlük hayatın işleyişinde bazı aksaklıklara neden olsa bile Anayasa'nın 34. maddesinde teminat altına alınan hakkın zarar görmesini engellemek amacıyla kamu gücünü kullanan yetkililerin barışçıl toplantılara sabır ve hoşgörü ile yaklaşmaları gerektiğini ifade etmiştir (*Gülşah Öztürk ve diğerleri*, § 69; *Ali Rıza Özer ve diğerleri*, § 119). Somut olayda başvuruçuların eylemlerinin kamu düzenini bozdukları veya alınan güvenlik önlemlerini zaafa uğrattıkları yönünde bir değerlendirme ve tespit bulunmamaktadır. Bu sebeple de toplantının yalnızca halkın dinlenme, seyahat etme ve eğlenme gibi birtakım sosyal ve kültürel faaliyetlerinde aksaklıklara neden olması 1 Mayıs İşçi Bayramı kapsamında yapılacak bir toplantı ve gösteriye müdahaleyi tek başına haklı gösteremez.

77. Son olarak Anayasa Mahkemesi değerlendirmelerinde idarenin dayandığı ve yasaklama kararı ile toplantıya müdahalenin gerekçesini oluşturan güvenlik mülahazalarını dikkate alacaktır. Nitekim planlanan herhangi bir toplantı veya gösteride, kamu düzeni ile başkalarının hakkının korunmasına veya güvenliğinin sağlanmasına yönelik yasal ve fiili tedbirlerin alınması yetkili makamlar için bir yükümlülüktür. Dolayısıyla idari makamların anılan amaçları gerçekleştirmeye yönelik geniş bir takdir yetkisine sahip olduğu konusunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır.

78. Bununla birlikte kamu otoriteleri, barışçıl toplanma hakkını korumak amacıyla alacakları diğer tedbirlerin yanı sıra hakka yönelik makul olmayan sınırlamalar içeren gizli engellere sebebiyet verecek uygulamalardan da kaçınılmalıdır. Bilhassa toplanmak istenen mekân, katılımcılar ve toplanmanın amacına ulaşılması yönünden önemli ise mekân belirleme serbestisine ve toplantıya yapılan müdahalenin zorunlu sosyal ihtiyaçtan kaynaklandığının ortaya konulması ve bunun ispatı, müdahale eden idare ile müdahalenin hukuka uygunluğunu denetleyen yargı mercilerine düşmektedir. Bu doğrultuda kamu gücünü kullanan organlar; anayasal haklara, somut olayda olduğu gibi temel hakka yönelik bir sınırlama ve bu sınırlamayı gerekçe göstererek toplantıya bir müdahalede bulduklarında şu değerlendirmeleri yapmalıdır:

i. Düzenlenecek toplantı ve gösterinin kamu düzenini bozacak nitelikte somut bir tehlike veya açık ve yakın bir tehdit oluşturup oluşturmadığını irdelemelidir.

ii. Kamu otoriteleri hakkın sınırlanmasına ihtiyaç duyduğunda bunu gerektiği oranda yapmalı, durumun gerektirdiğinden ağır olan veya somut olayın şartlarında gerekmeyen tedbirlere başvurmamalıdır. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının etkin kullanımına yönelik olarak idarenin pozitif yükümlülükleri bulunduğunu da gözletmelidir. Bu doğrultuda ortaya konan tehlike ve tehditlerin daha az katı tedbirlerle engellenip engellenemeyeceğini, dolayısıyla somut olayın şartlarında tedbirin zorunlu olup olmadığını değerlendirmelidir.

iii. Sınırlayıcı veya yasaklayıcı şartların varlığı ile somut tehlike veya açık ve yakın tehdit arz eden bu şartların tüm tedbirlere rağmen engellenemeyecek nitelikte olduğunu, somut delillere dayalı, ikna edici ve yargısal denetime açık olacak şekilde göstermelidir (benzer nitelikte değerlendirmeler için bkz. *İsmail Sarıkabadayı ve diğerleri*, B. No: 2016/23696, 8/6/2021, § 47).

iv. Bir toplantı veya gösteriye yapılacak müdahalelerin kamu düzeninin sağlanması için gerekli olduğunun veya katılımcıların bu anayasal haklarını kullanırlarken sahip oldukları hak ve özgürlüklerin gerektirdiği ödev ve sorumluluklara uygun davranmadıklarının yetkili mercilerce (polis raporlarında, iddianamelerde veya derece mahkemelerinin gerekçelerinde) ortaya konmalıdır (*Dilan Ögüz Canan*, § 53).

v. Son olarak alınacak tedbirin haklılığı ancak başvuruclarının toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkıyla kamu düzeni, güvenliği ve başkalarının hak ve özgürlükleri arasında adil bir denge kurulmasıyla mümkündür. Bu nedenle idare ve derece mahkemeleri, bu konuda adil bir denge kurulduğunu ilgili ve yeterli bir gerekçeyle göstermelidir (*İsmail Sarıkabadayı ve diğerleri*, § 45).

79. Ancak somut olayda idare ve yargı mercii, toplantı veya gösteri yürüyüşünün amacını, mahiyetini ve katılımcı sayısını gözönünde bulundurarak -anılan mekân, özellikleri itibarıyla kısıtlamaya elverişli olsa bile- etkinliğin gerçekleştirilme imkânı olup olmadığını ve somut müdahalenin kamu düzeninin ve üçüncü kişilerin haklarının korunması amacı çerçevesinde gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceğini değerlendirmemiştir.

80. Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda, 5442 sayılı Kanun'un ilgili maddelerine atıf yapılarak kişilerin can ve mal güvenliğinin sağlanmasının mülki amirin yetki ve sorumluluğunda olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca kararda, geçmiş tarihli 1 Mayıs etkinliklerinde yaşanan olaylar ile nüfus ve araç trafiği yoğunluğu da gözetilerek somut müdahalenin hukuka uygun bir tedbir olduğu değerlendirilmiştir. Sonuç olarak Başsavcılık; Başbakan, Başbakan Yardımcısı ve İçişleri Bakanı'nun görevleriyle ilgili suçlarda ceza hukuku anlamında soruşturmanın Anayasa'nın 100. ve TBMM İçtüzüğü'nün 107. maddelerine göre ancak meclis soruşturması usulüyle başlatılabileceği, diğer kamu görevlileri hakkında ise şikâyetin 4483 sayılı Kanun'un 4. maddesi uyarınca soyut ve genel nitelikte olduğu, alınan ve uygulanan tedbirlere karşı idari yargı yoluna başvurulabileceği gerekçeleriyle kovuşturmaya yer olmadığı ve şikâyetin işleminden kaldırılması kararı vermiştir (bkz. § 19). Buna göre Cumhuriyet Başsavcılığı, incelediği suç isnadı bağlamında başvuruya konu müdahalenin zorunlu bir ihtiyaca karşılık gelip gelmediğine ve orantılı olup olmadığına ilişkin değerlendirme çabası içine girmemiştir. Ayrıca kararda olayda başvuruclarının toplantıya katılma faaliyeti dışında bu hakkına yönelik müdahaleyi gerektirecek ödev ve sorumluluğuna aykırı olan eylemlerine ilişkin bir tespit ve değerlendirmede de bulunmamıştır.

81. Öte yandan kamu makamları, 1 Mayıs'ın *Emek ve Dayanışma Günü* ilan edilmesinden sonra 2019 yılı 1 Mayıs kutlamasının Taksim Meydanı'nda gerçekleştirildiğini, bununla birlikte 2010, 2011 ve 2012 yıllarının 1 Mayıs günlerinde de Taksim Meydanı'nda, 1977 yılında yaşanan olaylarda hayatını kaybeden veya yaralananların anılmasına, Emek ve Dayanışma Bayramı'nın kutlanmasına izin verildiğini, alınan önlemler neticesinde anılan toplantılarda kamu düzeninin korunması için müdahale edilebilecek nitelikte bir şiddet olayı

yaşanmadığını da gözetmemiştir. Toplantının Taksim Meydanı'nda gerçekleştirilmesi hâlinde alınabilecek her tür tedbire rağmen mevcut olduğu iddia edilen tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesinin mümkün olmadığı ortaya konulmamıştır.

82. Mevcut olayda idarenin yasaklama ve dolayısıyla müdahale gerekçelerinden bir diğeri, İstanbul'da yapılacak toplantı ve gösteri yürüyüşleri alanları içinde Taksim Meydanı'nın yer almamasıdır. Ancak toplantı ve gösterinin düzenlenmesi ile hedeflenen amaçlara ulaşılabilmesi için mekânın önemi gözetildiğinde mekân seçme serbestisinin kategorik olarak yasaklanması Anayasa bakımından kabul edilemez. Nitekim yukarıda da açıklandığı üzere hedef kitlenin ilgisini çekebilmek için toplantının belli yerlerde yapılması gerekebilir. Bu nedenle hangi mekânın toplantıya en uygun olacağını seçme serbestisi, toplantının düzenleyicilerine tanınmalıdır (bkz. § 62). Dolayısıyla kamu otoritelerinin bu yöndeki sınırlaması ve müdahalesinin somut olayın şartlarına göre demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olması gerekir. Nitekim Anayasa Mahkemesi *Şerafettin Can Atalay* kararında, katılımcılarca tercih edilen toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme mekânının önceden belirlenen yer ve güzergâhlardan olmadığı şeklinde ilgili ve yeterli olmayan bir gerekçeyle idarece reddedilmesinin toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkını ihlal ettiği sonucuna varmıştır (mekân tercih etme serbestisine ve sınırlanmasına ilişkin ayrıntılı açıklamalar için bkz. *Şerafettin Can Atalay* §§ 36-42). Buna göre mekân yaşama ilişkin bir karar verilebilmesi ancak somut ve haklı gerekçelerin ortaya konulmasıyla mümkündür. Dolayısıyla Taksim Meydanı'nın idarece önceden belirlenen toplantı alanlarından biri olmadığı şeklindeki gerekçe, tercih edilen mekânda toplantı yapılmasını tamamen yasaklamak için yeterli kabul edilemez.

83. Somut olayda gösteri yürüyüşü henüz başlamadan kolluk güçlerince müdahale edilmiştir. Düzenlenen tutanak ve belgelerde etkinliğin bazı faaliyetlerin aksamasına neden olduğu, kamu düzenini bozduğu veya alınan güvenlik önlemlerini zaafa uğrattığı yönünde herhangi bir değerlendirme yapılmamıştır. Ayrıca başvuruya konu toplantının içeriği, şekli, amacı, süresi, katılımcı sayısı, Taksim Meydanı'nda yapılacak bir toplantının gündelik yaşamı aşırı ve katlanılmaz düzeyde zorlaştırıp zorlaştırmayacağı, bu yerde etkinlik yapılmasını mümkün kılacak şekilde bir tedbir alınıp alınmayacağı, sunulacak alternatif mekânın toplanma hakkını etkisiz hâle getirip getirmeyeceği idare ve yargı mercii tarafından değerlendirilmemiştir. Bu doğrultuda mevcut olayda idarenin 1 Mayıs'ta Taksim Meydanı'nda toplantı ve gösteri yürüyüşü yapılmasını mutlak surette yasaklamasını gerektirecek gerçek bir tehlikenin varlığını açıklamadan ve katılımcıların anılan yerde etkinlik yapabilmeleri için mümkün olan önlemler bulunup bulunmadığını irdelemeden tercih edilen mekânda toplanmayı yasakladığı; bu karara dayanan kolluk güçlerinin de derhâl müdahale etmesini gerektirecek makul bir sebep bulunmadan ve anılan hakkın kullanılabilmesine yönelik bir tolerans göstermeden gruba müdahale ettiği anlaşılmıştır.

84. Sonuç olarak 1 Mayıs'ı Taksim Meydanı'nda kutlamak isteyen başvuruçuların gösteri ve yürüyüş hakkına yönelik olarak zor kullanılmak suretiyle dağıtılması şeklindeki müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı ve demokratik bir toplumda gerekli olduğu *ilgili ve yeterli gerekçe*lerle ortaya konulmamıştır.

85. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

Muhterem İNCE bu görüşe katılmamıştır.

VI. GİDERİM

86. Başvurucular ihlalin tespiti ile 150.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

87. Kararın bir örneğinin yeni ihlallerin önlenmesi için Valiliğe, İstanbul İl Emniyet Müdürlüğüne ve Cumhuriyet savcılığına gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

88. Öte yandan eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarının giderilmesi bakımından başvuruculara ayrı ayrı 18.000 TL tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

2. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA Muammer TOPAL, Yıldız SEFERİNOĞLU, Basri BAĞCI, İrfan FİDAN ve Muhterem İNCE'nin karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Muhterem İNCE'nin karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. 239,50 TL harcın başvuruculara MÜŞTEREKEN; 18.800 TL vekâlet ücretinin Av. Necdet Okcan tarafından temsil edilen başvurucular Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu ve Kani Beko'ya MÜŞTEREKEN, Av. Metin İriz tarafından temsil edilen başvurucular Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu ve Lami Özgen'e MÜŞTEREKEN, başvurucular Mehmet Soğancı ve Ahmet Özdemir Aktan'a ise AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

D. Başvuruculara net 18.000 TL tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, diğer tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucuların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin benzer hak ihlallerinin önlenmesi amacıyla bilgi için İstanbul Valiliğine, İstanbul İl Emniyet Müdürlüğüne ve İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 12/10/2023 tarihinde karar verildi.

Başvuru Numarası : 2016/14518

Karar Tarihi : 12/10/2023

KARŞIOY – FARKLI GEREKÇE

2016/14517 bireysel başvuru numaralı dosyada yer alan karşı oyda belirtilen gerekçeler çerçevesinde başvuru yollarının tüketilmediğini bu nedenle başvurunun kabul edilemez olduğunu değerlendiriyoruz. Çoğunluğun ihlal yönündeki görüşüne ise mezkûr kararda geçen gerekçelerle iştirak edilmiştir.

Üye
Muammer TOPAL

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

KARŞIOY

1. Aşağıda belirtilen gerekçelerle başvurunun kabul edilmez olduğuna karar verilmesi gerektiğini düşündüğümünden Sayın Çoğunluğun vardığı sonuca katılmıyorum.

2. Kararda toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına ilişkin müdahale "1 Mayıs'ta Taksim Meydanı'nda düzenlemek istediği toplantıya engel olunmasının başvuru sahiplerinin mekân seçme hakkına müdahale" olarak nitelendirilerek bir inceleme yapılmıştır. Sayın Çoğunluk toplantıya engel olunmasını, İstanbul Valiliğinin Taksim Meydanında sınırlı sayıda katılıma izin vermesi (geniş katılıma izin verilmemesi) kararına dayandırmış ve büyük ölçüde Anayasa Mahkemesinin yakın tarihli *Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (Disk)* (B. No: 2017/36889, 29/9/2022) kararındaki inceleme yöntemini takip etmiştir.

3. Bununla birlikte *Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (Disk)* kararına konu başvuru ile eldeki başvuru arasında tüketilen yol bakımından önemli bir fark bulunmaktadır. *Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (Disk)* başvurusunda şikayet Valiliğin Taksim'de 1 Mayıs kutlamalarına izin vermemesi kararına karşı idari yargı yolu tüketilerek bireysel başvuru yapılmıştır. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi o başvuruda işin esasını inceleyerek Valilik kararı ile ardından verilen idari yargı kararını toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı yönünden denetlemiştir.

4. Ancak eldeki başvuruda başvuru sahiplerinin Valiliğin ilgili kararının iptali için idari yargı yolunu tükettiklerine ilişkin bilginin mevcut olmadığı anlaşılmaktadır. Başvuru sahipleri sadece savcılığa suç duyurusu yaptıktan ve savcılık tarafından inceleme sonuçlandırıldıktan sonra bireysel başvuru yapmışlardır. Savcılıklar *suç isnadına ilişkin* eylemler ile ilgili araştırma yapmakla sınırlı yetkiye sahip olup kural olarak idari makamların suç teşkil etmeyen *kararlarının* hukukiliğini denetleme yetkisine sahip değildir. Bu nedenle Savcılıkça sadece *suç isnadıyla* sınırlı bir inceleme yapılacağı nazara alındığında Valilikçe toplantıya izin verilmemesine yönelik idari kararın denetlenmesi bakımından ceza soruşturması yolunun etkili bir yol kabul edilmemesi gerekir.

5. Ceza soruşturmasından sonra idari kararların bireysel başvuruda denetlenmesi Anayasa Mahkemesinin toplantının idari işlemle engellendiği hallerde idari yargı yolunun etkili kanun yolu olduğuna ilişkin genel yaklaşımıyla da çelişebilir (Anayasa Mahkemesinin toplantının idari işlemle engellendiği şikayetlerinde idari yargı yolunu etkili gördüğüne ilişkin kararlar arasından bkz. *Sedat Vural* B. No: 2014/5559, 25/4/2014; *İsmail Sarıkabadayı ve diğerleri* B. No: 2016/23696, 8/6/2021).

6. Açıklanan nedenlerle başvuru sahipleri tarafından -somut olay bakımından etkili olan- idari yargı yolu tüketilip bireysel başvuru yapılmadan Valilik kararının esasının ilk elden incelenmesinin mümkün olmadığını, bu nedenle başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilmezlik kararı verilmesi gerektiğini düşündüğümünden Sayın Çoğunluğun görüşüne katılmıyorum.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Mahkememizin çoğunluğu, başvuruya dayanak idari işleme karşı idari yargı yolu tüketilmeden yapılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar vermiştir. Anayasa Mahkemesinin *Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu ve Diğerleri* kararında kabul edilebilirliğine ilişkin yazılan karşıoy gerekçelerine katıldığımdan aksi yöndeki başvurunun kabul edilebilir olduğu yönündeki çoğunluk kararına katılmıyorum (*Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu ve Diğerleri* [GK], B.No: 2016/14517, 12/10/2023 ,Karşioy Gerekçesi, § § 1-12).

2. Ayrıca başvurunun esası ile ilgili de karşı oyum bulunmaktadır. Olayda başvuruocular, 1 Mayıs Emek ve Dayanışma Günü etkinlikleri çerçevesinde 1 Mayıs 2014 tarihinde Taksim Meydanı'nda yapılmak istenen gösteri yürüyüşünün, mülki amir tarafından belirlenen toplantı alanlarından olmadığı gerekçesiyle engellenmesinin, müdahale sırasında orantısız güç kullanılması ve bu olaya ilişkin yürütülen soruşturmanın etkili olmamasının toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Mahkememiz oybirliğiyle, müdahalenin 2911 sayılı Kanun'un 6., 23. ve 24. maddeleri ile 2559 sayılı Kanun'un 16. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı ve müdahalenin kamu düzeninin korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna ulaşmıştır. Bununla birlikte Mahkememiz çoğunluğu, gösteri ve yürüyüş hakkına yönelik zor kullanılarak yapılan müdahalenin, zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamadığını ve demokratik bir toplumda gerekli olduğunun ilgili ve yeterli gerekçelerle ortaya konulmadığını belirterek toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

3. Başvurucu Sendika ve Birlikler, Taksim Meydanı'nda 1 Mayıs 2014 Emek ve Dayanışma Günü'nde herkese açık bir anma ve kutlama gerçekleştirmek için İstanbul Valiliğine bildirimde bulunmuş; Valilik, 29/4/2014 tarihli ve 15342297-492-20222 sayılı kararıyla 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu hükümleri çerçevesinde 2014 yılı içinde İstanbul'da yapılacak toplantı ve gösteri yürüyüşleri alanları içinde Taksim Meydanı'nın olmaması, bu amaçla altı yerde alanın tahsis edilmesi, Taksim Meydanı'nın dar ve dik yokuşları olması, acı olayların yaşanabileceği ihtimali, turistik, ekonomik faaliyetler ile araç ve yaya trafiğinin yoğun yaşandığı bir yer olması, toplantının kontrol edilememesi hâlinde müdahale ve tahliyedeki zorluklar yaşanacağından kamu düzeni ve güvenliği gerekçesiyle kutlama yapılmasına ilişkin talebi uygun görmemiştir. Buna karşılık Valilik 17/3/1981 tarihli ve 2429 sayılı Ulusal Bayram ve Genel Tatilleri Hakkında Kanun'un 2. maddesi uyarınca konfederasyonlar ve bağlı sendikalar, siyasi partiler, meslek odaları ile çeşitli sivil toplum kuruluşlarının bayram kutlaması amacıyla Taksim Meydanı'na çelenk bırakılması, basın açıklaması yapılması ve anma etkinliğinin sembolik katılım ile yapılabileceğini belirtmiştir. Valilik, ayrıca kararında 2014 yılı İşçi Bayramı etkinlikleri çerçevesinde 14/4/2014 tarihli ve 2014/492 sayılı kararı ile altı yerin; İstanbul'un Kadıköy İskele Meydanı, Kadıköy Yeni Sahil Pazarı, Kadıköy Meydanı otobüs durakları, Maltepe sahil alanı, Fatih sahil alanı ve Kartal Meydanı'nın toplantı ve gösteri alanı olarak belirlendiğini; bu durumu çeşitli iletişim araçları ile de kamuoyuna duyurulduğunu belirtmiştir. Başvuruocular, idarenin bu yasaklama kararına karşı idari yargı yoluna başvurmayı tercih etmemiştir.

4. Valiliğin 30/4/2014 tarihli "01 Mayıs 2014 Perşembe Günü İlimizde Alınacak Ulaşım Tedbirleri" başlıklı duyurusu kapsamında Taksim Meydanı'na çıkan bazı caddeler

trafiğe kapatılmış ve alternatif güzergâhlar belirlenmiştir. Bu kapsamda Taksim Meydanı, tüm toplanma ve gösterilere kapatılarak bariyerler konulmuş ve çok sayıda polis görevlendirilmiştir. Buna rağmen başvuruçular, 1 Mayıs 2014 Emek ve Dayanışma Günü kutlamalarını İstanbul Taksim Meydanı'nda gerçekleştirmek üzere yürüyüşe geçtiklerini, ancak kortejin önünün meydana çıkan yollara konuşlandırılan kolluk güçleri ve toplumsal olaylara müdahale araçlarıyla kesildiğini, ayrıca Atatürk Anıtı'na koymak üzere ellerinde taşıdıkları çelenk dışında herhangi bir şey bulunmamasına rağmen TOMA'lardan tazyikli ve boyalı su sıkıldığını, göstericilere göz yaşartıcı gaz fişeği ve plastik mermi atıldığını, toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılmak isteyen birçok kişinin gaz bombası, plastik mermi ve tazyikli su kullanımı nedeniyle yaralandıkları iddiasıyla İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına şikâyette bulunmuştur. Suç duyurusunda; kolluk güçlerinin orantısız şekilde müdahale etmesi, Taksim Meydanı'na gitmelerini engellemesi, hukuka aykırı olarak gözaltı işlemleri yapması nedeniyle Başbakan, Başbakan Yardımcısı, İçişleri Bakanı, İstanbul Valisi, İstanbul İl Emniyet Müdürü hakkında işkence, Anayasa'yı ihlal, görevi kötüye kullanma, kasten yaralama ve genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçlarının işlendiğini ileri sürmüştür. Bununla birlikte başvuruçular, kendilerine yapılan müdahaleye ilişkin olarak ise herhangi bir sağlık raporu sunmadıkları gibi şikâyet dilekçesinde muayene talebinde de bulunmamıştır. Bunun üzerine Cumhuriyet savcılığı, kovuşturmaya yer olmadığı ve şikâyet evrakının işleminden kaldırılmasına karar vermiştir. Başsavcılığın kovuşturmaya yer olmadığı kararına karşı yapılan itiraz, kararın usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle İstanbul 4. Sulh Ceza Hâkimliğince reddedilmiştir.

5. Somut olayda Anayasa Mahkemesi, mahallin en büyük mülki amirine toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yapılacağı yer ve güzergâhı belirleme yetkisi veren 2911 sayılı Kanun'un 6. maddesine ilişkin açılan iptal davasını reddetmiştir (Bkz. E.2014/101, K.2017/142, 28/9/2017). Valinin toplantının yapılacağı yer belirleme hakkındaki takdir yetkisi, kanun ve Anayasa uygun bulunmuştur. İstanbul'un emniyet ve güvenliğinden sorumlu olan Valilik, kamu düzeninin korunması, başkalarının hak ve özgürlüklerinin sağlanması amacıyla toplantı yapılacak alanları önceden belirlemiş ve bu yerleri kamuoyunun bilgisine sunmuş, buna karşılık başvuruçuların olduğu grup, belirlenen yerler dışında özellikle Taksim Meydanı'nda toplanmak istemiştir. Valilik, yerin toplantı ve gösteri yürüyüşü için uygun olmadığı gerekçesiyle talebin reddine karar vermiş ve toplantıya müdahale etmiştir. Başvuruçuların beyanlarına göre Valilik, Yenikapı veya Kadıköy'deki toplantı alanlarında kutlama yapılabileceğini önermiştir.

6. Kanaatimce Valiliğin kararında ilgili ve yeterli gerekçe ortaya konulmuştur. Öncelikle belirtmek gerekir ki, başvuruçular İstanbul'da hangi mahallerde toplantı yapılacağını bilebilecek durumdadır. Yine, talebin reddine Valilik tarafından karar verildiğinde, belirlenen yerlerden birinde toplantı yapılması için Valiliğe başvurmamışlar, ayrıca ret kararı aleyhine dava yoluna da gitmemişleridir. Toplantı alanı olarak önceden belirlenen alt yerin merkezi konumunda oldukları ve ulaşım imkanlarının rahatça sağlanabildiği yerlerden olduğu anlaşılmaktadır. İdarenin, toplantı hakkının kamu düzeni ve kamu güvenliği ihlal edilmeden ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olarak kullanılmasını sağlamak amacıyla kendi yetki çerçevesinde yasaklama kararı verdiği görülmektedir. Başvuruçuların yapmak istediği toplantının hiçbir koşulda yapılamayacağına dair bir kısıtlama getirilmemiş, sadece başvuruçuların belirttiği yerde yapılması yasaklanmıştır. Öte yandan Valilik, Yenikapı veya Kadıköy'deki toplantı alanlarında kutlama yapılabileceğini önermiştir. Dolayısıyla Valilik kararının, somut olay özelinde zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamadığı ve demokratik toplum düzeni bakımından ilgili ve yeterli gerekçeyi içermediği

söylenemeyecektir. Bu çerçevede yasaklama kararı ve yapılan müdahale, demokratik toplum düzeni bakımından gereklilik koşulunu karşılamaktadır.

7. Yukarıda belirtilen nedenlerle, başvurucuların Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edilmediği kanaatini taşıdığımdan çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Üye
Muhterem İNCE